

GRADIŠĆANSKI HRVATI NA VLASTELINSTVU "ROHUNAC - SOLUNAK" U 16. STOLJEĆU

Robert H a j z s a n

Franjo Batthyany naselio je u pol.XVI. st. tri štokavska sela na svom posjedu u južnom Gradišću. Proučava se pitanje njihova podrijetla.

1. UVOD I RASELJAVANJE HRVATSKOG NARODA¹

Gradišćanski Hrvati koji već stoljećima žive uglavnom u mađarsko-austrijskom pograničnom području (ima ih oko Bratislave i u Moravskoj, a kolonizirali su također i dijelove Donje Austrije /Marchfeld/, gdje ih danas više nema) napustili su u 16. stoljeću u vrijeme trajnih borbi s Turcima zapadno - bosanske i hrvatske zemlje

Strahovito dugo - dva puna stoljeća - turska je sila osvajala stopu po stopu hrvatskog teritorija, da bi padom "Predziđa kršćanstva" /Antemurale Christianitatis/ uzmogla dalje prodirati u Srednju Europu i doći do svog cilja - u c a r s k i g r a d .

Hrvatski kmet koji je bio izložen stalnim pljačkanjima i razbojničkim napadima takozvanih m a r t o l o z a (tako su Turci nazvali kršćane koji su se služili kao vojnici u turskim pograničnim gradovima) odlučio je ostaviti drago mu djedovsko ognjište i naseliti se u dalekim tuđim krajevima.

Radi se o zemljama - opustošenim turskim pohodom u Beč 1529. godine, ali i raseljenim kugom i drugim raznim bolestima. Veleposjednici zapadne Mađarske tog vremena primaju s veseljem hrvatskog seljaka koji će im krčiti šume, obnoviti pusta selišta i svojom radnom snagom opskrbljivati polja i vinograde. Nije ni veliko čudo da dolazi u nekim slučajevima i do namjernog preseljavanja hrvatskog kmeta iz ugrožene Hrvatske na zaštićenije sjeverno, mađarsko-austrijsko pogranično područje.

To iseljavanje iz hrvatskih krajeva bilo je tako golemo² i za ekonomske prilike u Hrvatskoj toliko sudbonosno, da je Hrvatski sabor godine 1533. i 1535. donio zaključak i uputio ga vladaru Ferdinandu, da bi kralj u otvorenoj zabrani zaustavio taj proces raseljavanja.³

¹ Usporedi Josef Breu. Die Kroatensiedlung im Burgenland und in den anschliessenden Gebieten. Wien 1970.

Mirko Valentić, Turski ratovi i velike seobe Hrvata u 15. i 16. stoljeću. U: Gradišćanski Hrvati 1533 - 1983. Zagreb 1984. str. 5 - 15.

Milan Kruhek, Iseljavanje Hrvatov iz hrvatskih krajeva u prostor jugozapadne Ugarske - današnje južno Gradišće (1526.- 1576.). U: Seljačtvo i crikva kod južnogradišćanskih Hrvatov. Katalog prilikom istoimene izložbe u Pinkovcu 1990. ljeta, str. 23 - 37.

Ivan Vitezić, Ignac Horvat i gradišćanski Hrvati. U: Hrvatska revija, 23, 1973, 4, str. 503 - 511.

² Dok Mate Ujević (Gradišćanski Hrvati. Zagreb 1934, str. 9) tvrdi da je bilo 60.000, misli Adolf Mohl (Horvatok bevándorlása 1533-ban. Budapest 1915, str.24) da je bilo 100.000, a Mirko Valentić (Die Burgenlandischen Kroaten vom 16. Jh. bis heute. Eisenstadt 1927, str. 9) govori o 200.000 naseljenih Hrvata na prije spomenutom području.

³ Ferdo Šišić, Hrvatski saborski spisi. Knjiga 1 (1526-1536), MSHSM 36. Zagreb 1912.

2. FRANJO I. BATTYÁNY I VLASTELINSTVO "ROHUNAC - SOLUNAK"

Jedan od te, gore spomenute, feudalne gospode, koja su imala posjede i u ugroženoj Hrvatskoj i u zapadnoj Mađarskoj, bio je Franjo Batthyány - veoma ugledna osoba među feudalcima sjeverne Hrvatske i zapadne Mađarske u prvoj polovici 16. stoljeća. Vrlo dobro je znao vještim taktiranjem u političkom pogledu doći do utjecaja i steći zasluge. Već za vrijeme vladanja L u d v i g a II. bio je vrhovni peharnik kralja koji mu poslije smrti Lorenca U l a k i j a, godine 1524.⁴ daruje dvorc NOVI GRAD (Güssing, Némétújvár). Poslije bitke kod Mohácsa potpomaže biranje F e r d i n a n d a za mađarskog kralja, što ga načini godine 1527.⁵ i gospodarom vlastelinstva ROHUNAC - SOLUNAK (Rechnitz - Schlaining, Rohonc - Szalonak). Spomenuti bivši Battyányev posjed sačinjava danas veliki dio bortanskog kotara (Bezirk Oberwart, Felsőőr) u Saveznoj zemlji ROHUNAC-SOLUNAK komitatu V a s (Eisenburg). U prvom urbaru navedenog Batthyányevog posjeda 1540. obilježena su slijedeća naselja :

Naziv u urbaru 1540 ⁶	njemački danas	hrvatski	mađarski ⁷
Leupersdorff	Loipersdorf	-	Lipótfalva
Mellerstorff	Miedlingsdorf	Milištrof	Mérem
Grossnarenn	Großnahrung	(Velika) Narda	Nagynarda
Neumarkht	Neumarkt im T.	Ketelj	Felsőkethely
Pringendorf	Prennersdorf	-	Perenye
Petrstorff	Großpetersdorf	Veliki Petraštof	Nagyszentmihály
Markht Rechnitz	Rechnitz	Rohunac	Rohonc
Groß Schachtndorff	Schachendorf	Čajta	Csajta
Schännndorf	Schandorf	Čebma	Csém
Vorstat Schlaining	Stadtschlaining	Solunak	Városszalónak
Allten Schlaning	Altschlaining	(Stari) Solunak	Ószalónak
Welesdorf	-	-	Velem
Welgherstorff	Welgersdorf	Velegaj	Velege
Volfaul	Wolfau	-	Vásfarkasfalva
Woppondorff	Woppendorf	Sovice	Várújfalu
Zubertchpach	Zuberbach	Sabara	Szabar
Soako	Eisenberg	Čjeka	Csejke
Alhaw	Allhau	-	Alhó
Alesdorff	Allersdorf	Ključarevci	Kulcsárfalu, Alap
Pokhzelthen	Bachselten	-	Naghkarasztos
Pottostorff	Badersdorf	Pesem	Pöszöny
Puechschach	Buchschachen	-	Óribükkösd, Pusok
Odwar	Burg	Porka	Pinkaóvár, Óvár
Zagkhenndorff	Zackenbach	-	Cák
Schyltern	Schilding	Čatar	Csatár
Drumbill	Drumling	-	Drumoly
Duempach	Dürnbach	Vincjet	Áncéd
Grauensschach	Grafenschachen	-	Árokszállás
Hanrestorff	Hannersdorf	Šampovar	Sámfalva
Hodas	Markt Neu-Hodis	Hodas	Hodász
Hodas	Alt-Hodis	Stari Hodas	-
Khemeten	Kemetten	-	Vaskomját
Khytzlarn	Kitzlarn	-	Kicléd

⁴ Vera Zimányi, Der Bauernstand der Herrschaft Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Eisenstadt 1962. s: 11 und 12.

⁵ Vera Zimányi, A: Rohonc - Szalonaki uradalom és jobbágysága a XVI-XVII. században. Budapestá 1968, str. 15. /Die Herrschaft Rechnitz - Schlaining und die Leibeigenen im 16. und 17. Jahrhundert/ /Vlastelinstvo Rohunac - Solunak i kmetovi (kmetstvo) u 16. i 17. stoljeću/.

⁶ Magyar országos léveltár (MOL) - Mađarski državni arhiv. P 1322, 4324.

I svi daljnji urbari nalaze se u MOL-u pod istom signaturom.

⁷ Zimányi, A Rohonc - Szalonaki uradalom, str. 125-330.

Hrvati se u urbaru 1540. god. još ne spominju. Prezimana kmetova u tom popisu su isključivo njemačkog i mađarskog podrijetla. Kasnije će vlastelinstvu "Rohunac - Solunak" još pripasti slijedeća naselja (prema urbaru godine 1566/67/68.⁸):

Naziv u urbaru	njemački danas	hrvatski danas	mađarski danas
Newstyff	Neustift an der L.	-	-
Baratok mayera	Mönchmeierhof	Marof	Barátmajor
Hatarbely Horwatok	Kleinpetersdorf	Mali Petarštof	Kisszentmihály
Syrok haza	Allersgraben	Širokani	Sírokányháza
Dombory horwatok	Podler	Poljanci	Polányfalva

Naselje Rauhriegel (Rorigljin/Füsthegyširokány) spominje se zajedno sa Širokani-ma. Tek kasnije će biti separatno navedeno.

3. HRVATSKA PREZIMENA U URBARIMA⁹ U DRUGOJ POLOVINI 16. STOLJEĆA

3.1. Čajta (*Schachendorf/Csajta*)

Prvi se Hrvati u Čajti spominju u njemačkom urbarskom popisu *S c h a c h t e n d a r f f - a* godine 1548/50/53¹⁰. Na žalost nisu sva prezimena čitljiva. Slijedeća hrvatskog podrijetla smo dešifrirali: KRAWARICZ (Kravarić)¹¹ Michel, KRAWARITSCH (Krawarić) Niclj, MARANITSCH (Maranić), DARWACZITCH (Darvčić), MEGMANIC (Megmanić).

I u slijedećem urbaru Czaytha 1566/67/68. godine još nema mnogo hrvatskih prezimena. U prvom se dijelu popisa samo spominju CASTELOWYTT (Kastelović) Istwan i TOTH¹² (Tot) Peter. Među kmetovima robotos-ok, Fronarbeiter/ samo je jedan Hrvat - JWRYSYTT (Jurišić) Janos, a TOTH¹² Mycola je jedini hrvatski željar / zsellér, Kleinhäusler/. Upadljivo je da se niti jedno hrvatsko prezime - uspoređujući posljednja dva urbara - ne poklapa.

I u daljnjim čajtanskim urbanskim popisima 16. i početkom 17. stoljeća (Czyaytha 1570., Chayta 1576., Chaytha 1588., Chaytha 1601., i Czaita 1609.) prevagu imaju mađarska i njemačka prezima, dok je hrvatskih još relativno malo. Donosimo popise urbara time da u okrugloj zagradi istaknemo antroponime hrvatskog podrijetla ili takve koji upućuju na hrvatski etnikon.

Czaytha 1570
(Čajta / Schachendorf)

STEFFEL	Valentinus	LORYNCZ	Blasius
PAP	Tomas	VYRRAZTO	Caffaru
PAP	Antonius	NEMETH	Blasius
<u>DRAGAYCZ</u> (<u>Dragojić</u>)	<u>Johannes</u>	BENCHE	Emmeric
<u>KWCZKOWYTT</u> (<u>Kucković</u>)	<u>Stefanus</u>	FUDACZ	<u>Gregor</u>

⁸ Ne može se točno rekonstruirati koje je godine sastavljen urbar.

⁹ MOL, P 1322, 4324 i 4325.

¹⁰ Isto kao bilješka 8.

¹¹ Zbog mogućnosti komparacije navodit ćemo hrvatska prezimena sadašnjom ortografijom u zagradi. Uz njemačke i mađarske oblike antroponima nećemo stavljati izraze u zagradi.

Aus Gründen der Vergleichbarkeit wird bei den kroatischen Familiennamen die heutige Orthographie in Klammern beige setzt. Ungarische und deutsche Namensformen stehen ohne Klammerzusätze.

¹² Teško je reći da li se ovdje radi o Mađaru - starosjediocu ili o Hrvatu došljaku. U tom slučaju bi mogao biti kolonist slavonskog podrijetla (usp. Breu, Kroatensiedlung, str. 61 i 62).

Czyaytha 1570

(Čajta / Schachendorf)

CZYERCZ		Nicolaus	ANTAL		Jacobus
STEFFEL			ZEKERES		Jacobus
STEFFEL		Gregor	VYRRAZTO		Martinu
FWDACZ		Joannes	FWDACZ		Lukas
CYRTALAN		Stefannus	WARGA		Paulus
KOWACZ		Martinus	<u>HODYCZZ</u>	(Hodić)	<u>Paulus</u>
<u>MARONYCZ</u>	(Maronić)	<u>Nicolaus</u>	GODA/KODA		Franz
VOKA		Martinus	VARGA		Georg
BALYKO			CYBOK		Thomas
ZOLDUS		Benedictus	42. VYASSA ??		Petrus
LAZLO		Kaman			
FABYAN		Martinus	SOLLNER:		
FABER		Michael	<u>KRYSTALOWYTT</u>	(Kristalović)	<u>Nicolaus</u>
KAZYN		Andreas	<u>VARYLYCZ</u>	(Varilić)	<u>Nicolaus</u>
TWBA		Gregor	LANGER/HAUZER !!		Paulus
MEZES		Andreas	CHY RELAS		Antonius
KONCZEL		Petrus	CHY		Ladislav
DYEN		Franz	VARGA		Imre
FEFER		Blasius	KYS		Sthefannus
		Matteus	KIS		Vidane
FRANCYTTH	(Francić)	<u>Matteus</u>	PAP		Gregor

CHAYTA (1576)
Schachendorf

CHAYTHA (1588)
Schachendorf

STEFFEL		Myclos	FRANCYTT	(Francić)	Iwan
PAP		Thomas	GRANDYCZ	(Grandić)	Loryncz
STAFFEL		Imre	CZYBOK		Tamas
GODA/KODA		Ferez	IMREWIT	(Imrević)	Petar
KWCKOWYTT	(Kucković)	Istwan	IMREWYT	(Imrević)	Lwkach
CHYÖRCZ		Thomas	HODYCZ	(Hodić)	Pal
STEFFEL		Balynthne	VARGA		Pal
STEFFEL		Albert	BEKÖS		Andreas-ne
FERCZYAK		Myclos	VYRRASTO		Janos
FOGLYFAY		Iwan	GYÖRFAS		Ambrus
KOWACZ		Marthon	FWDACH		Balynth
ORSYTT	(Orsić)	Mycola	CHYÖRCH		Gergel
JANYKO		Marthon	NEMETT		Benedek
pap haza			ZAYCHYCZ ??	(Zajčić)	Lwkach
KRYSTALOWYTT(Kristalović)		Ambrus	EÖRZ		Gyerg
CYBOK		Ambrus	HORWATH		Mattyas
BALYKO			HORWATH		Iwan
CYNTALAN		Istwan	FEFER		Mate
ZOLDOS		Bendek	MARTHON		Myclos
LAZLO		Kaman	KÖNCHÖL		Pether
FABYAN		Marthon	SYMA		Balynth
GYVRYKOWYCZ (Juriković)		Myhal	TWBA		Mate

CHAYTA (1576)		CHAYTHA (1588)	
Schachendorf		Schachendorf	
VYDA		KAZON	Andras
KAZYN		WYDA	Gywrko, Jurko
TWBA		SKARLOYT ?	(Skarloić) Fabyan
MEZES		FABYAN	Byro ! Marton
KÖNCZÖL		KAMAN	liber Lazlo
DYEN		ZALAY	liber Pal
FEFER		CZANTALAN	Istwan
DEAK		Walysa ??	pap jobbágy Peter
FRANCYTT	(Francić)	DAZ ??	pap jobbágy Gergel
EŐZ		pap haza	
TOTT		JANYKO	Marton
NEMETT			
FWDACZ		CHEORCZ	Gergely
FWDACZ			
ZALAY			
ZEKERES		DRAGOSYT	(Dragošić) Ivan
GYARFAS		FERCHYAK	Mycola
WYRRAZTO		STEFFEL	ALBERT
WYRRAZTO		HORWATH	(Horvat) Gergel
FWDACZ/BEKES		CHYÖRRCZ	Thamas
WARGA		FORYNTOS	Ferench
HODYCZ	(Hodić)	KOWACH	Tamas
WARGA		STEFFEL	Imre
CYBOK		STEFFEL	Myclos
MAGASSYCZ	(Magasić)		
THARACZ			
SOLLNER:			
STEFFEL		REGES	Istwan
CHYERDAS		BERCKO?	Jurco
REGÖS	(erdő ispán)	STEFFEL	Myhal!
BWZGA			
NYARY			
ROSTHAS			

CHAYTHA 1601

FRANCHYCZ	(Francić)	Matthe
RADOWAN	(Radovan)	Jurko
CHYBOK		Thamas
STEFFEL		Myhal
VYDA		Gergel
HODICZ	(Hodić)	Pall
VARGA		Pall
HODYCZ	(Hodić)	Iwane
VYRRAZTO		Janos
GYEORFAS		Ambrus
CZIZMAZIA	/liber/	Mattyas
FWDACZ		Balynt
CHEORCZ		Gergely

CZAITA 1609

KALAMAN		Lazlo
FABIAN		Istuan
VARHANOVITS	(Varhanović)	Thamas
PRIBATOVITS	(Pribatović)	Gyorgy
JANKOVITS	(Janković)	Iuan
TUBA		Janos
TUBA		Peter
KÖNCZÖL		Marthon
MARTHON		Miklos
BLASKOVITS	(Blašković)	Mihal
DRASNYAK	(Drašnjak)	György
HUZAR		Istuan
SIMA		Thamas

CHAYTHA 1601			CZAITA 1609		
NEMET		Benedek	PETRIKOVITS	(Petriković)	Antal
ZAYCHYCZ	(Zajčić)	Lwkacz	ÖZ		Gyorgy
EŐRZ ??		Gjergy	ZAITSITS	(Zajčić)	Lukats
HORWATT	(Horvat)	Mattyas	NEMET		Benedek
HORWAT	(Horvat)	Iwan	FUDATS		Balint
FEFFER		Jannos	VARSHA		Mihaly
BLASKOWYCS	(Blašković)	Mihaly	PEDLENOUITS	(Pedlenović)	Fabian
DRASNYAK	(Drašnjak)	Jurko	KETSKES		Peter
KÓNCHOL		Peter	CZIZMAZIA		Matthias
SMA		Balynt	JARFAS		Ambrus
THWBA		Mate	PETRIKOUITS	(Petriković)	Mihal
Ibidem (1596 erneut die Session bezogen)			VIRRAZTO		Marthon
WYDA		Jwrko	ZEKERES		Lukats
VYDA		Gywrko	NEDROUITS	(Neorović)	Gergel
SKARLOYTTJ	(Skarlo/v/ić)	Fabyan	PETRIKOUITS	(Petriković)	Gyorg
FABYAN		Marton	HORUAT		Balas
KAMAN	/liber/	Lazlo	HODITS	(Hodić)	Gergel
HARAMIA		Mihaly	KOUATS		Giörgy
CHYNTALAN		Istwan	STEPHEL		Andras
VALYSSA	/pap jobbágy/	Peter	FUDATS		Ambrus
DAZ ???	/pap jobbágy/	Gerge	RADOUAN	(Radovan)	György
JANYKO		Marton	FRANTSITS	(Frančić)	Mathe
Ibidem	/deserta/	Marton	STEFFEL		Mihal
CHYERDAS		Jurco	FUDATS		Ambrus
Ibidem	/deserta/	Jurco	DOMBOLO		Marthon
DRAGOSITTJ	(Dragošić)	Iwan	GODA		Ferentz
KOWACZ		iwan	NAUROVITS	(Naurović)	Gyorgy
ROTHKOWJCS	(Rotković)	Janos ?	NAGY		Kelemen
STEFFEL		Albert	STEFFL		Alberth
NAGY		Kelemen ?	KOVATS		Iuan/Ivan
CHÓRCZ		Thamas	RATKOUTS	(Ratković)	Janos
KOSSARYCS	(Kos/z/arić)	Mykola-ne	DRAGOSICZ	(Dragošić)	Giurko/Jurko
IMRHOWYCS	(Imrović)	Lwkacs	DRAGOSITS	(Dragošić)	Imreh
KOWACS		Thamas	SARKAN		Guirko
STEFFEL		Imreh	JANICHO		Gyorgy
STEFFEL		Myklos	JANICHO		Iuan/Ivan
			PEDLENOUITS	(Pedlenović)	Mihaly
			ZOKOL	/Falke/	Pal
Sellyerek	(Söllner, željari)		KRISTALLOCI		Thamas
REGES	/erdő ispán/	Istwan	HARAMIA	/Räubar/	Mihaly
BERKO	/pap zsellér-e/	Jurco	/porkoláb - Kerkermeister in Rechnitz/		
STEFFEL	/pap zsellér-e/	Mychaly			
			STEPHEL	/erdő ispán/	Matthias
			DRASNYAK	/pap zsellére/	Giurko
			VIRRAZTO	/pap zsellére/	Janos
			ZAITSITS	(Zajčić)	Matthias

3.2. Čemba (Schandorf, Csém)

Zato što za Čembu godine 1548. nema urbara, prva su tri hrvatska prezimena zabilježena tek u popisu čembanskih seljaka 1566/67/68. Govor je o MEYORYTT-u (Mejorić) Istwanu, POMEgayTT-u (Pomegajić) Miklosu i IKOWECZ-u (I/f/kovec, I/f/ković) T(h)omasu koji se uz JWRYCYAWYTTH-a (Jurići/j/avić) Gerga, JAGODYCH-a (Jagodić) Martinusa, ZRYNYAWYCH-a (Zrinjavić) Nicolausa, ZOWY CZ-a (Zović, Sović) Nicolusa, PLACZKOWYTT-a (Blašković, danas: Balasković) Georga, ZWETHKOWYTT-a (Cvetković) Gregoriusa i 1570. spominju. Te godine je navedeno i devet željara od kojih su četiri hrvatskog podrijetla: JANDREWYTT (Jandrević) Valentinus, KALY CZ (Kalić) Antonius, JWRYKOWYTT (Juriković) Nicolaus i POMOGAY CZ (Pomogajić) Georg.

Godine 1576. nalazi se na Batthyanyevom čembanskom posjedu, od 37 kmetova, desetak Hrvata. Pored gore spomenutih popisana su još slijedeća hrvatska prezimena: JANYKOWYTT (Janiković) Istwan, PAULOWYTT (Paulović, Pavlović), Antal, DOBROWYTCZ (Dobrović) Marthon i LORYNCZYWY CZ (Lorincijević) Tamas. Slobodnjaku ZAWY CZ-u (Zavić, Zović, Sović) Mycoli povjerena je služba lugara /erdö ispán/. Upadljiva su još dva antroponima: ALAPY (Alapi) Iwan i SYROKAN (Širokan) Petrus. Vjerovatno se radi o dva došiljka ili izbjeglice. Prvi iz naselja K l j u č a r e v c i (Allersdorf, Kulcsárfalu/A l a p /), a drugi iz sela Š i r o k a n i (Allersgraben, Sirokányháza). Konačno su i među željarima Hrvati čija smo prezimena već prije naveli: IKOWECZ (I/f/kovec, I/f/ković) Marton, POMOGAY CZ (Pomogajić) Jurcone i JWRYKOWYTT (Juriković) Mycola.

3.3. V i n c e j e t (Dümbach, Incéd)

U vrijeme kad se u Čajti i Čembi nalazi samo malo Hrvata, brojimo u Dierenpach-u 1548/50/53. godine već dvadesetak hrvatskih prezimena. To znači da ih ima otprilike toliko koliko ima i mađarskih i njemačkih seljaka zajedno. Većina hrvatskih kmetova popisana je pod nazivom: "Die Krabatten ... des pap" /Hrvati ... popa/. Korisno će biti donijeti kompletni popis urbara.

Dierenpach 1548/1550/1553		Die Krabatten des pap 1553		
WEG	Hannes	KRABATT ¹³	()	Frannco
KRABATT ¹³	Jorg	PFIZITSCH	(Pfizić)	Walla ?
WEG	Michel	SCHERRNI-		
WEG		ZITSCH	(Šernizić)	Petter
KIS	Faludi	MATTO ZITS	(Mato zić)	Petter
KRAWATT ¹³	Petter	HARTTER ?		
GATSCHANDJ	Fabian	PFIZITS	(Pfizić)	
WOLFL	Jörigel	SCHUSTER		Michel
HARTER?	Christian	FAWCZITSCH	(Fapčić)	Paul
GEIRISCH (Gejriš)		FABCZITSCH	(Fapčić)	Petter
MARCUS	Jörigel	SCHNITTER ?		Mertt
SCHMID	Mathon	WRANCZITSCH	(Vrančić)	Wall ?
MARKUS	Cristan	WERRENCZI-		
GUTSCHA	Wal ?	TSCH	(Verenčić)	Gregor
SYMON	Wenedict	CZITSCH		Michall
TAWACZ ?	Stoffl	SCHWARCZ		Anndre
GUTSCHA	Wenedict	WIRANCZITSCH	(Virančić)	Gregorius
GUTSCHA		JWCZITSCH	(Jučić, Jušić)	Iwan
GERITSCH (Gerić)	Stoffl	CZITSCH		Anthes ?
TAWACZ ?	Mertt			
GETSCHANDJ	Emmerich			
CRABATT ¹³				

Dvadesetak godina kasnije naše se selo u urbaru 1566/67/68. naziva *I n c z e d*. Podijeljeno je u mađarski dio /*magyar szer*/ i hrvatski /*horvát szer*/. Dok u prvom dijelu od 38 kmetova ima samo četiri Hrvata, prevagnu u drugom hrvatska prezimena.

Uspoređujući antroponime s prijašnjim popisom 1548/50/53. možemo ustanoviti da se neki poklapaju:

KRABATT ¹⁴		Jorg ¹⁴	HWATAR ¹⁴	Gergel ¹⁴
KRAWATT ¹⁴		Petter ¹⁴	HORVAT ¹⁴	Peter ¹⁴
CRABATT ¹⁴			HORWATH ¹⁴	Matyas
JWCZITSCH	(Jucić, Jušić)	Iwan	JWCZYTT	(Jušić) Iwan
WERRENCZITSCH	(Verenčić)	Gregor	WERENCZYTT	(Verenčić) Gergel
FAWCZITSCH	(Fapčić)	Paul	FABCSYTT	(Fapčić) Pal
FABCZITSCH	(Fapčić)	Petter	FABCSYTT	(Fapčić) Peter

Još neka hrvatska prezimena se godine 1566/67/68. po prvi put spominju: JANCSYTT (Jančić) Janos, JANCSYTT (Jančić) Jwrco, I CSYTT (Ivčić) Wyda, JWCSYTT (Jucić, Jušić) Jwrco, ZOWYTT (Zović, Sović) Matyes, LACSYTT (*LACIĆ*, *LASIĆ*) Jwrco, WERENCZYTT (Verenčić) Balas, FABCSYTT (Fapčić) Marthon, TOTH (Tot) Balas, ZLACSYTT (Zlačić) Mattyas.

4. VREMENSKO POREĐANJE KOLONIZACIJE

Da bismo mogli ustanoviti čas doseljenja hrvatskih kolonista, potrebno je usporediti dika-konskripcije u prvoj polovici 16. stoljeća. Najefikasnije će biti ako se držimo metode F. Toblera koju je on upotrebljavao u svojem radu o kolonizaciji mošonskih Hrvata u 16. stoljeću ^{14a} Tobler je, naime, pri komparaciji konskribiranih sela gledao na *p o r a s t* sesija (portae), siromaha (pauperes), novo-izgrađenih kuća (nova aedificia) i željara (inquillini).

U svojem slučaju želimo pomoću tabele pokazati taj gore spomenuti porast koji nam može dati dovoljno rezultata pri ustanovljivanju dolaska hrvatskih kmetova na *Batthyányev rohunačko-solunački posjed*. Da bi učinak ispao što uspješniji, uvrstit ćemo u tabelu još nekoliko susjednih naselja.

¹³ Nosioci prezimena 'KRABATT, KRAWATT i CRABATT' - su sa sigurnošću hrvatskog podrijetla, odnosno pokazuju na hrvatski etnikon.

Die Familiennamen 'KRABATT, KRAWATT i CRABATT' - weisen mit Sicherheit auf kroatisches Volkstum hin. Es handelt sich um fruhneuhochdeutsche Formen von heute 'K r o a t e'.

¹⁴ Kako nam imena ('Jorg - Gergel- i 'Petter - Peter) pokazuju, radi se ovdje o istim predstojnicima sesija. Prezimena su zabilježena u jednom izvoru (1548/50/53.) njemački, a u drugom (1566/67/68.) mađarski. Usp. bilješku 13!

Wie die Vornamen nahelegen, handelt es sich um dieselben Haushaltungsvorstände, deren Antroponyme in der einen Quelle (1548/50/53) deutsch und in der anderen (1566/67/68) ungarisch geschrieben wurden. Vgl. dazu die Fusnote 13!

Der damaligen ungarischen Schreibung 'Horwat(h)'- entspricht heute 'Horvat'.

^{14a} Felix Tobler, Die kroatische Kolonisation im Wieselburg Komitat im 16. Jahrhundert. In: (=Burgenlandische Heimatblätter). Eisenstadt 1983, 3/4.S. 127.

DIKA - KONSKRIPCIJE

	1538 (Zimanyi) ¹⁵	1540 (Zimanyi) ¹⁵	1548 (Zimanyi) ¹⁵	1549 (Zimanyi) ¹⁵ 1553 (MOL) ¹⁶												
	P P O A R U T P A E E R E - S P A F R O M E R I E N	P P C A R U T P A E E R E P S F O R R T M E E N	P P N D O A O E R U V S T P A E A E A E R A E E R - S D - - I T - - F A - - I E - - C - - I - - A Ö - - D - - N E - - N E - - U O - - E F - - S - - T - - E É - - B L - - Ä L - - U E - - D N - - E	P I N D I C M P M O N O E U O L A E R Q V S D M L U N T U A E E B A P E A I A T X U E R K E L A T S E R U L - N D E I A P O S T E - I I C H E R T A K - - F H T A E - - I T E E - - C E L E F - S A R L É - - F - Ö - - - G M - - G - L - - - E U - - I - L - - - P T H - - T - N - - - F T L - - I - E - - - O - - E - - V - - - - - R H N - - I - - - - - T Á - - - - - - - - E Z - - E - - - - - A - - N - - - - - K - - T - - - - - - - - F - - - - - A - - L - - - - - B - - C - - - - - G - - P - - - - - E - - E - - - - - R - - N - - - - - A - - - - - - - - N - - - - - - - - N - - - - - - - - T - - -	VINCJET (Dürnberg)	1 1	9 4		14,5	14	5	4	1	-	-	-
ČEMBA (Schandorf)	3 7	- -	5,5 8 2 -	14,5	14	5	4	1	-	-	-	-				
ČAJTA (Schachendorf)	- -	5 14	5,5 17 2 1	5,5	5	5	-	-	-	-	-	-				
ČATAR (Schilding)	1 10	- -	2 11 - 2	5	7	-	1	-	18	-	-	-				
HODAS (Markt Neuhodis)	- -	8 10	18 44 12 1	3,5	8	5	2	-	-	-	-	-				
NARDA (Grosnahrng)	4 7	- -	5 17 2 -	3,5	8	5	2	-	-	1	-	-				
KETELJ (Neumarkt im T.)	- -	4,5 10	7 13 - -	26	26	6	3	1	-	2	-	-				
SABARA (Zuberbach)	2 6	- -	2 7	26	26	6	3	1	-	2	-	-				
				5,5	14	8	1	-	-	-	-	-				
				5,5	14	8	1	-	-	-	-	-				
				7	4	4	1	-	-	-	-	-				
				7	4	4	1	-	-	2	-	-				
				4,5	8	3	1	-	-	-	-	-				
				4,5	8	3	1	-	-	-	-	-				

¹⁵ Zimányi, A Rohonac - Szalonaki uradalom, str 125 -330

¹⁶ Magyar országos lévéltar /Mađarski državni arhiv/. Conscriptioes portarum 1553. Doboz /
kutija/ 1672, 322-362.

Što se tiče Čajta, znamo već iz urbara da se oko polovice 16. st. samo mali broj Hrvata naselio. To nam potvrđuje i komparacija dika-konskripcija. Iako je između 1540. 1548. god. porast porta (5 prema 5 1/2), siromaha (14 prema 17) i izgrađenih novih kuća (0 prema 2) relativno malen, ipak govore podaci za uspon stanovništva u našem selu, a prouzrokovali su ga doseljeni Hrvati koje smo naveli na dotičnom mjestu.

Za Čembu valja otprilike isto što smo rekli o Čajti, makar je argumentacija kompliciranija jer nema dika-konskripcije za 1540. godinu.

Jasniji je posao u Vincjeti, iako manjkaju podaci za 1548. godinu. Naime, između 1540. i 1549./1553 porast je porta, siromaha i novoizgrađenih kuća prosječno visok, pa se sa sigurnošću može kazati da je porast pučanstva u vezi s dolaskom hrvatskih kolonista.

Nedvojbeno je stvar u Ketelju, a osobito u Hodasu, gdje je porast najupadljiviji i sigurno prouzrokovan naseljenjem Hrvata.

5. O PORIJEKLU HRVATSKIH KOLONISTA

Prema G. Neweklowskom¹⁷ mogu se stari krajevi Gradišćanskih Hrvata u prvom redu rekonstruirati pomoću jezika i prezimena. Zato što je vrlo teško (vjerojatno i nemoguće¹⁸) usporediti sadašnje hrvatske govore u Gradišću s tim bivših prebivališta hrvatskih izbjeglica, koristit ćemo se komparacijom antroponima. Morat ćemo uzeti u obzir zabilježena prezimena u posljednim urbarima (prije iseljavanja hrvatskih kolonista) dotičnih hrvatskih vlastelinstava koja su Hrvati početkom 16. st. (neki i na izmaku) napuštali i prve popise kmetova na području zapadne Mađarske tijekom 16. st.

No, u našem slučaju neće nam ni metoda uspoređivanja antroponima dati zadovoljavajuće rezultate, jer nam manjka pogodan¹⁹ urbar južnog vlastelinstva tamo negdje između rijeka: Glina - Una - Kupa. Najvjerojatnije moći ćemo komparacijom reći odakle nisu došli rohunačko-solunački štokavci Batthyányevog imanja.

Kao primjer uzet ćemo prezimena Čajte i Vincjeta i usporediti ih s tim urbarima Steničnjaka ("Stynychnyak 1519") i Velike ("Welyke 1519").

Čajta (1540 - 1588)	STENIČNJAK 1519	Čajta (1540 - 1588)	VELIKA 1519
Bercko	BERCZKOWYCH	Bercko	BERCZKO
Dragaycz	DRAGANYCH	Dragaycz	DRAGANYCH
Dragosyt	DRAGOSSYCH	Dragosyt	DRAGSYCH
Imrhowycs (1601)	EMREHOWYCH	Gywrykowycz	GYWRYSSEWYCH
Fabyan	FABYANYCH	Imrhowycs (1601)	IMRYHOWYCH
Farka ch	FARKASSYCH	S y m a	ZYMA
Francytt	FRANCHYCH	Wyda	WYDACHYCH
Gywrykovycz	GYWRZYCHYCH		
Krawaritsch	KAWRACHYCH	Vincjet	VELIKA 1519
Krawaritsch	KRAWARYCH		
Magassycz	MAGCHYCH	Bwdeycz	BWDYSSYCH
Maranitsch/Maronycz	MARENYCH	Derkycz	DERKACHYCH
Merwacz	MERWYCH	Gerdicz	GERGHYCH
Rosthas	ROSTYCH	Syma	ZYMA
S y m a	S Y M A		
Wyda	WYDAZ		
Zaychycz	ZAYECZ		

¹⁷ Gerhard Neweklowsky najistaknutiji je poznavalac govora Gradišćanskih Hrvata. Napisao je niz radova o hrvatskim dijalektima na području Gradišća, a najopširnije djelo mu je knjiga: "Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete" (Wien 1978).

¹⁸ Nemoguće je zato jer je veliki dio hrvatsko govorećeg stanovništva napustilo djedovsko ognjište, a nasliedeno pučanstvo je eventualne ostatke govora hrvatskih izbjeglica pokrilo odnosno izbrisalo.

¹⁹ Usp. Robert Hajszan, Die Kroaten der Herrschaft Gussing. Güttenbach / Pinkovac 1991., str. 76 - 106. U ovom slučaju mogli smo pomoću steničnjačkog urbara 1519. godine ustanoviti da je glavni dio Hrvata novogradsčkog vlastelinstva došao s područja između rijeka Korana - Glina - Kupa.

Kao što vidimo relativno mali dio prezimena se poklapa (Francytt - FRANCHICH; Krawaritsch - KRAWARYCH, Syma - ZYMA). U pogledu ostalih navedenih antroponima ne može se govoriti o podudaranju, jer prezimena nisu identična nego u krajnjem slučaju samo slična. S obzirom na tu komparaciju morat ćemo staru domovinu ča-jtanskih Hrvata tražiti negdje drugdje, možda između vlastelinstava Stenjičnjaka i Velike. Time bismo rekonstruirali baš ono područje gdje ih je smjesto sam Newek-lowsky²⁰.

Dok ne nađemo na urbare pomoću kojih bismo mogli pokazati na učestalija poklapanja prezimena, ne možemo dati točniju sliku o podrijetlu Štokavaca na vlastelinstvu Rohunac - Solunak.

ZAKLJUČAK

Na primjeru triju štokavskih sela južnog Gradišća pokazali smo razvitak stanovništva tijekom pedesetak godina što ih je veleposjednik Franjo Batthyány naselio oko polovice 16. stoljeća. Pošto se Hrvati vlastelinstvu Rohunac - Solunak u Batthy-ányevim pismima²¹ ne spominju, ne znamo da li je veliki dio njih došao dragovoljno ili je preseljen. Pitanje podrijetla također nismo mogli egzaktno riješiti, jer nam manjka dotična arhivska građa. Konačno treba kazati da će ovaj rad dati temeljne podloge za opširnije djelo o pučanstvu na Batthyányevom rohunačko-solunačkom posjedu 16. stoljeća.

Z u s a m m e n f a s s u n g

In der Vorliegenden Arbeit haben wir anhand von drei Orten (Čajta - Schachendorf, Čemba - Schandorf und Vincjet - Dürnbach) der Herrschaft Rechnitz - Schlaining im 16. Jahrhundert die Ansiedlung und die zeitliche Einordnung der Kroaten-Kolonisation dargelegt, wobei wir für Schachendorf sämtliche Familiennamen und die Haushaltungsvorstände der Urbare des 16. Jahrhunderts aufgezählt und aus Gründen der Vergleichbarkeit einander gegenübergestellt haben.

Gemäß unseren Nachforschungen müssen die kroatischen Lehensbauern und Söllner nach 1540 von Franz Batthyány in diesem westungarischen Grenzgebiet angesiedelt worden sein, da sie im genannten Jahr in den Aufzeichnungen noch nicht, wohl aber in jenen der Jahre 1548/50/53 aufscheinen. Das bestätigen auch die Dica-Konskriptionem um die Mitte des 16. Jahrhunderts, in denen wir aufgrund der Pfortenzuwächse und der Errichtung neuer Häuser die zeitliche Abfolge der Kroaten-Ansiedlungen feststellen können.

Was die Abstammung der kroatischen Kolonisten betrifft, können wir mit keiner exakten Herkunftsgegend aufwarten, da uns für das "geographische Dreieck" Sava - Kupa - Una Gebiet keine relevanten Urbare zur Verfügung gestanden sind.

²⁰ Neweklowsky, Dialekte, str. 281.

²¹ Usp. Robert Hajszan, Batthyány - Briefe (1533-1547) als Quellen zur Einwanderung der Burgenländischen Kroaten. (=Österreichische Osthefte). Wien 1991, 33/2, str. 287 - 302.

Iz navedenih pisama mogli smo zaključiti da su hrvatski kolonisti koji su naseljeni na vlastelinstvu Novi Grad/Güssing u prvom redu bili izbjeglice ("fugitivi").

UDK 949.713

ISSN 0353-295 X

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

R A D O V I

VOL. 25

Z A G R E B

1992.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb - Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka ul. 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.